ASPECTE METAFORICE ÎN TERMINOLOGIA *IT*

ALEXANDRU DAN ANGHELINA
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”
Universitatea din București

1. Având în vedere că majoritatea conceptelor din domeniul IT au ca origine engleza şi că de cele mai multe ori acestea sunt create prin metaforizare, lucrarea îşi propune identificarea şi comentarea metaforelor[1] redate imperfect în trecerea din engleză în română.

Corpusul lucrării este reprezentat de **Dicţionar IT** (DIT), care se plasează pe o poziţie intermediară între dicţionarele generale şi cele terminologice şi este destinat unui public larg, eterogen: „Dicţionarul IT se adresează atât începătorilor, cât şi utilizatorilor de nivel mediu sau avansat” (DIT: 4-5).

În analiza metaforelor s-a avut în vedere, în primul rând, stabilirea celor mai bune echivalente româneşti ale componentelor metaforice din engleză, prin consultarea definiţiilor din **Oxford Dictionary** (OD) şi **Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române** (DEXI). Sinonimele astfel identificate au fost comparate cu elementele prezente în cadrul metaforelor din română, pe baza definiţiilor din DEXI, cu scopul de a observa în ce constau diferenţele de redare: modificări în ceea ce priveşte domeniul din care s-a făcut transferul, lărgiri sau restrângeri de sens ale componentelor metaforelor sau înlocuirea totală a componentelor metaforice cu alte elemente, pe baza unor trăsături comune.

2. Spre deosebire de metafora artistică ce poate avea lecturi multiple (DSL: 308), metafora terminologică are funcţie referenţială, „asigurată de o analogie care trebuie să domine prin transparenţa sa” (Bidu-Vrănceanu 2012: 34). De asemenea, dacă în cazul metaforei artistice transferul este relativ liber, metaforele terminologice trebuie să fie termeni „creaţi prin transfer fie din lexicul comun (LC) în lexicul specializat (LS), fie din domenii diferite ale lexicului specializat (LSI)” (Bidu-Vrănceanu 2012: 33).

Mobilitatea termenilor, libertatea transferului din LC sau chiar din alte domenii strict specializate este surprinsă de L’Homme şi Polguère (2007) care propun o serie de parametri de analiză ce au în vedere distribuţia textuală a termenilor, tipul de utilizare marcată sau non-marcată la nivelul textelor nespecializate şi tipare de derivare:

∈VLG = termenul aparţine unei vocabule[2] din limba generală; reprezintă un anumit sens al unui cuvânt polisemantic

[1] Considerăm metafore terminologice atât termenii simpli, cât şi termenii exprimaţi sintagmatic, cu condiţia ca unul dintre elementele termenului compus să fie redat metaforic.

[2] *Vocabulă* este utilizat aici cu sensul de „entitate lexicală de nivel superior care regrupează una sau mai multe unităţi lexicale conectate pe baza unei relaţii de polisemie” (L’Homme şi Polguère 2007: 5).

BDD-V1693 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)

←ALG = termenul este derivat în interiorul vocabulei dintr-o accepțiune din limba comună

←ALS = termenul este derivat în interiorul unei vocabule dintr-o accepțiune de limbă specializată

ELG = termenul are utilizări non-marcate în limba generală

ULG = termenul trebuie considerat ca o unitate de limbă generală

Combinarea acestor criterii poate duce la diverse tipologii alte termenilor, în funcție de prezența sau absența anumitor caracteristici, după cum se poate observa din tabelul de mai jos.

		Parametru				
	Tip de termen	**∈VLG**	**←ALG**	**←ALS**	**ELG**	**ULG**
(a)	termeni puri derivați din alți termeni	-	-	+	-	-
(b)	termeni derivați din unități ale limbii generale	+	+	-	-	-
(c)	termeni derivați din alți termeni și utilizați în limba generală	-	-	+	+	-
(d)	termeni derivați dintr-o unitate a limbii generale și utilizați în limba comună	+	+	-	+	-

Termenii din prima categorie (puri derivați) sunt specifici unui singur limbaj de specialitate, contactul cu limba comună fiind în momentul actual inexistent. Specificitatea termenilor este dată de corelarea **semnificantului** cu un anumit **semnificat** bine determinat în cadrul unui singur **domeniu**. Astfel, chiar dacă termenii, formal, sunt identici, distincția se face pe baza semelor specifice fiecăruia. Direcția de transfer (LS → LS), cu diverse modificări semantice, mai mult sau mai puțin evidente, face ca termenii respectivi să poată fi considerați metafore terminologie denominative, elemente ale lexicului specializat interdisciplinar (LSI). Există totuși posibilitatea ca, în timp, aceștia să își schimbe statutul și să devină termeni utilizați și în limba generală (d).

Al doilea tip de termeni (b) este reprezentativ pentru direcția de tranfer LC → LS. Asemenea termenilor puri derivați, elementele din această categorie au circulație limitată, circumscrisă domeniilor de care aparțin.

Termenii utilizați în limba generală și derivați din alți termeni (c) sunt reprezentativi pentru fenomenul **determinologizării** în diverse grade (v. Bidu-Vrănceanu 2007: 157-162), cu păstrarea sensului denotativ, sau, uneori, cu dobândirea de noi sensuri, **conotative.**

Termenii derivați dintr-o unitate a limbii generale și utilizați în limba comună (d) sunt elementele create, asemenea celor de la punctul (b), prin transfer din LC în LS. Diferența dintre aceștia și termenii din categoria a doua este circulația reală, restrânsă la nivelul unui singur domeniu pentru cel de al doilea tipar.

Studiile referitoare la metaforă ca figură de gândire, nu doar ca element expresiv, au arătat prezența metaforelor cu rol denominativ în limbajele de specialitate, fie că este vorba de terminologia IT (Izwaini 2003; McClintock 2010; Jamet 2010; Varga 2005) sau de alte domenii de specialitate ca dreptul mediului înconjurător (Siqueira et al. 2009), domeniul financiar-bancar (Silaški și Kilyeni 2011) etc.

BDD-V1693 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)

Spre deosebire de metafora artistică ce poate avea lecturi multiple (DSL: 308), metafora terminologică are funcție referențială, „asigurată de o analogie care trebuie să domine prin transparența sa" (Bidu-Vrănceanu 2012: 34).

Faptul că un anumit concept este desemnat printr-un termen metaforic nu contravine în mod explicit criteriilor de **univocitate** și **precizie semantică** sau de **monoreferențialitate** ale terminologiei specialiștilor. Metaforele terminologice sunt fixate la nivel național și chiar internațional de organisme competente, de autoritatea din domeniu respectiv (Druță 2008) și incluse alături de alți termeni specifici fiecărui domeniu în glosare specializate. Astfel, în cadrul fiecărui domeniu termenul exprimat metaforic este specific unui singur concept, păstrându-se astfel relația univocă dintre **concept**, **termen** și **domeniu**. Posibilele situații de ambiguitate rezultate din prezența aceluiași element lexical în lexicul comun și în anumite limbaje specialitate sau în două sau mai multe limbaje de specialitate (Bidu-Vrănceanu 2012: 33) pot fi evitate cu condiția ca emițătorul sau receptorul unui mesaj să aibă în vedere contextul mai larg în care apare termenul. De asemenea, posibilitatea apariției ambiguității este relativ scăzută, dacă transferul termenilor se face din domenii de specialitate îndepărtate (Tammerman 2000: 163), așa cum se întâmplă cu MEMORIE (psihologie și IT) sau VIRUS (medicină și IT).

În ceea ce privește termenii din domeniul IT, în special pentru engleză, s-a constatat că un număr mare dintre aceștia sunt metaforici (Meyer *et al*. 1998, Lawler 1999, Meyer 2000). Noile realități sociale au dus la deschiderea domeniilor, interesul crescut al nespecialiștilor pentru unele dintre acestea, printre care și domeniul IT, favorizând acest lucru. Astfel se explică numărul mare al metaforelor prezente nu numai în domeniul internetului, ci în domeniul IT în general. Metaforele permit utilizatorilor să înțeleagă concepte specifice domeniului prin intermediul altor concepte deja cunoscute (Meyer *et al*. 1998: 524). Se constată în acest fel o altă diferență notabilă între metafora artistică și metafora terminologică: dacă metafora artistică are rol estetic, metafora terminologică are în primul rând funcție cognitivă (Lakoff și Johnson 2003: 4).

3. Prezentăm în cele ce urmează o serie de merafore[1] identificate în corpusul cercetat.

3.1. BACKBONE → MAGISTRALĂ

Domeniul medical din care s-a făcut inițial transferul în interiorul limbii engleze nu este păstrat și în română, unde s-a ales tot o transpunere de tip metaforic, dar din transporturi: *arteră principală de comunicație rutieră, feroviară etc.* (DEXI). Redarea perfectă, cu păstrarea domeniului, ar fi presupus BACKBONE → COLOANĂ VERTEBRALĂ. În terminologia IT, MAGISTRALA reprezintă *un grup de linii de comunicație pentru transmiterea informației de la diferite surse spre unul sau mai mulți destinatari* (DEXI). Având în vedere că analogia care stă la baza metaforelor terminologice trebuie să fie cât mai transparentă posibil, considerăm că selectarea lui MAGISTRALĂ și nu a lui COLOANĂ VERTEBRALĂ este mai productivă. Chiar dacă COLOANĂ VERTEBRALĂ implică la un anumit nivel (în domeniul medical) și ideea de transfer de informație între o sursă și un receptor, transparența lui MAGISTRALĂ în ceea ce privește ideea de transport, de transmitere de informație (asemenea mărfurilor) este mult mai mare.

[1] Metaforele identificate reprezintă echivalentele românești ale metaforelor terminologice din engleză indicate de DIT. Având în vedere dinamica terminologiei IT, acestea nu trebuie considerate ca unice variante.

BDD-V1693 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)

3.2. BUS→ MAGISTRALĂ

Asemenea perechii de la 3.1., ambele metafore implică ideea de transfer. Spre deosebire însă de 3.1., unde domeniile din care se face transferul diferă fundamental, în redarea lui BUS prin MAGISTRALĂ se păstrează domeniul transporturilor. În cadrul terminologiei IT românești, MAGISTRALĂ este folosit cu două sensuri (sensul indicat de DEXI cu marca diastratică *inform.* fiind o medie între sensurile indicate de DIT sau de OD), în timp ce terminologia engleză diferențiază sensurile exprimate prin MAGISTRALĂ, folosind termenii BACKBONE (cu marca diastratică *Computing* & *Telecommunications*) pentru o conexiune digitală de mare viteză specifică rețelelor de mare suprafață și BUS (cu marca diastratică *Computing*) pentru componenta care permite transferul de date în interiorul unui computer.

În 3.1. și 3.2. se observă polisemia termenului MAGISTRALĂ, în condițiile în care dintre cele mai importante cerințe ale terminologiei specialiștilor este ca termenul să fie monosemantic, evitându-se astfel situațiile de ambiguitate. Contextual, evitarea echivocului este de preferat (Bidu-Vrănceanu 2007: 112), de aceea, la nivelul textelor specializate, polisemia este, cel puțin teoretic, respinsă. În realitate, s-au semnalat cazuri de polisemie în cadrul terminologiei interne pentru mai multe domenii științifice (v. Bidu-Vrănceanu 2007: 112-113).

3.3. BACK DOOR → POARTĂ SECRETĂ

Conceptual, elementul metaforic *poartă* diferă de cel din limba de origine. Echivalentul lui *door* este *ușă*, definițiile celor două cuvinte fiind aproape identice: *a hinged, sliding, or revolving barrier at the entrance to a building, room, or vehicle, or in the framework of a cupboard* (OD) respectiv *deschizătură de formă regulată în peretele unei clădiri, al unui vehicul, al unei piese de mobilier care permite intrarea (și ieșirea)* (DEXI). Pentru *poartă*, DEXI indică sensul *deschidere amenajată într-un zid, într-un gard etc. pentru a permite accesul din interior spre exterior și invers (...) fig. cale de acces, posibilitate de a realiza ceva.*

Deși apropiate conceptual-semantic, diferența dintre *poartă* și *ușă* constă în poziționarea acestora. Dacă *poartă* face parte din structura unui gard sau zid (exterior unei clădiri), *ușă* reprezintă un elememt din însăși structura unei clădiri. Este posibil ca redarea prin poartă să fi fost facilitată de faptul că *poartă* este un cuvânt vechi în română, care are deja un sens figurat bine stabilit. Pentru *ușă*, DEXI nu indică sensuri figurate care ar putea duce la echivalarea perfectă a celor două metafore.

3.4. JUMPER→ CĂLĂREȚ

Metafora inițială din engleză a apărut cel mai probabil prin transferul din lexicul comun, pe baza analogiei cu obiectul vestimentar (*jumper*) care în română se poate echivala cu *pulover*: *a knitted garment typically with long sleeves, worn over the upper body* (OD) respectiv *(adesea cu determinant, care indică materialul) obiect de îmbrăcăminte tricotat, fără nasturi, care acoperă partea superioară a corpului și care este îmbrăcat pe cap* (...) (DEXI) Trecerea din engleză în română, cu modificarea semantică evidentă, poate fi explicată prin faptul că ambele cuvinte (*jumper* și *călăreț*) înglobează semantic trasătura [care este / vine deasupra]. De altfel, unul dintre sensurile lui CĂLĂREȚ din DEXI este *(electr.) piesă mică din sârmă, în forma literei U, care servește la închiderea unui circuit electric (prin intermediul unui godeu).* Prezența mărcii diastratice *electr.* și nu *inform.* indică posibilitatea ca transferul să se fi făcut, în interiorul limbii, sub influența sensului din electronică, informatica și electronica fiind domenii științifice complementare.

BDD-V1693 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)

3.5. HOME PAGE → PAGINĂ GAZDĂ

În această pereche, s-a ales redarea lui *home the place where one lives permanently, especially as a member of a family or household* (OD) nu prin *casă, clădire (cu mai multe încăperi) care servește drept locuință omului* (DEXI) ci prin *gazdă, stăpânul unei case în raport cu oaspeții săi* (DEXI). Trecerea de la *casă* la *gazdă*, prin metonimie, este facilitată de faptul că ambele cuvinte fac parte din sfera semantică a locuinței.

3.6. DISINFECTION → DEVIRUSARE

Sensul lui *disinfection, clean (something) with a disinfectant in order to destroy bacteria* (OD), poate fi, în esență, echivalat cu termenul românesc din microbiologie *dezinfectare, (microbiol.) distrugere de microorganisme patogene (microbi, paraziți etc.) și inactivare a virușilor într-un mediu inert (materiale sau suprafețe), prin mijloace fizice (îndeosebi căldură, radiații) sau chimice (dezinfectatnte, bactericide) pentru a preveni contaminarea.* (DEXI). În opinia noastră, mecanismul prin care a apărut DEVIRUSARE în română este următorul: transferul din domeniul medical în domeniul IT al lui *virus*, pe baza trăsăturii comune [element dăunător], urmat cel mai probabil de apariția verbelor A VIRUSA și A DEVIRUSA. Sensurile specializate pe care verbele le au în domeniu au contribuit la apariția lui DEVIRUSARE, neînregistrat în DEXI.

4. În urma analizei metaforelor s-a observat că diferențele dintre acestea variază în diferite grade. Perechea BACK DOOR – POARTĂ SECRETĂ prezintă diferențe minore în ceea ce privește semantismul elementelor metaforice. În cazul JUMPER – CĂLĂREȚ diferențele semantice observate sunt mai numeroase decât în cazul lui POARTĂ SECRETĂ, semele comune ca [pentru acces] sau [care este / vine deasupra] motivând alegerea acestora. Metafora BACKBONE – MAGISTRALĂ este reprezentativă pentru observarea modificării domeniului din care se selectează componenta (domeniul medical pentru engleză, respectiv domeniul transporturilor pentru română). În cadrul perechii DISINFECTION – DEVIRUSARE s-a observat redarea metaforei din engleză printr-un termen format cel mai probabil în interiorul limbii române, prin derivare, de la A VIRUSA.

SURSE

DEXI – Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Arc Gunivas, 2007.

DIT – Cristian Dinu, *Dicționar IT*, București, Cartea de buzunar, 2006.

OD – *Oxford Dictionary* (http://www.oxforddictionaries.com/)

The free Dictionary (http://encyclopedia2.thefreedictionary.com)

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu Angela (coord.), 2012, *Terminologie și terminologii II*, București, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu Angela, 2007, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.

Druță, Inga, 2008, „Metafora terminologică”, *Revista Limba Română. Revistă de știință și cultură* (Chișinău), XVIII, 5-6.

BDD-V1693 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)

DSL – Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.

Izwaini, Sattar, 2003, „A corpus-based study of metaphor in information technology", în John Barnden, Sheila Glasbey, Mark Lee, Katja Markert, Alan Wallington (eds.), *Proceedings of the Interdisciplinary Workshop on Corpus-Based Approaches to Figurative Language*, Lancaster.

Jamet, Denis L., 2010, „What do Internet metaphors reveal about the perception of the Internet?", *Metaphorik.de*, 18, p. 7-32.

L'Homme, Marie-Claude, Alain Polguère, 2007, „Mettre en bons termes les dictionnaires spécialisés et les dictionnaires de langue générale", în François Maniez, Pascaline Dury (eds.), *Lexicologie et terminologie: histoire de mots. Colloque en l'honneur d'Henri Béjoint , Colloque en l'honneur d'Henri Béjoint*, Lyon, 27–29 septembre, p.1-15. URL: http://www.academia.edu/7945785/Mettre_en_bons_termes_les_dictionnaires_sp%C3%A9cialis%C3%A9s_et_les_dictionnaires_de_langue_g%C3%A9n%C3%A9rale.

Lakof, George, Mark Johnson, 2003, *Metaphors we live by*, Chicago, The University of Chicago Press.

Lawler, John M., 1999, „Metaphors We Compute By", în Dona J. Hickey, *Figures of Thought: For College Writers*, Mayfield Publishing. URL: http:/www-personal.umich.edu/~ jlawler/meta4compute.html.

McClintock, Barbara, 2010, „Translating IT metaphors is not always easy", *Language Update*, 7, 4, p. 34-36.

Meyer, Ingrid, 2000, „Computer Words in Our Everyday Lives: How are they interesting for terminography and lexicography?", în Heid Ulrich, Stefan Evert, Egbert Lehmann, Christian Rohrer (eds.), *EURALEX 2000 Proceedings*, vol. I, Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung, Universität Stuttgart, p. 39-58.

Meyer, Ingrid, Victoria Zaluski, Kristen Mackintosh, Clara Foz, 1998, „Metaphorical Internet Terms in English and French", în Thierry Fontenelle, Philippe Hiligsmann, Archibald Michiels, André Moulin, Siegfried Theissen (eds.), *EURALEX '98 Proceedings*, vol. II, Liège: University of Liège, English and Dutch Departments, p. 523-531.

Silaški, Nadežda, Annamaria Kilyeni, 2011, „The money is a liquid metaphor in economic terminology – a contrastive analysis of English, Serbian and Romanian", *Professional communication and translation studies*, 4, 1-2, p. 63-72.

Siqueira, Maity, Ana Flávia Souto de Oliveira, Dalby Dienstbach Hubert, Galeno Faé de Almeida, Larissa Moreira Brangel, 2009, „Metaphor identification in a terminological dictionary", *Ibérica*, 17, p. 157-174.

Tammerman, Rita, 2000, *Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive-approach*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing.

Varga, Cristina, 2005, *Terminologia interfeţei GUI. Problematica metaforelor orientaţionale*. URL: http://www.litere.uvt.ro/vechi/documente_pdf/aticole/uniterm/uniterm3_2005/cvarga. pdf

METAPHORICAL ASPECTS IN IT TERMINOLOGY

(Abstract)

Metaphorical terms are a common way of expressing specific IT concepts. The aim of the paper is to identify and describe the social and cognitive mechanisms used in rendering such specialized metaphors.

BDD-V1693 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 00:00:57 UTC)